

**Основни правила и кратки съвети за съставяне на научна библиография -
библиографски указател по българската стопанско-историческа литература :
Гледната точка на библиографа**

Съставянето на библиографски указател в помощ на учебната и научна дейност е продължителен процес, който изисква предварителна подготовка и минава през следните етапи:

1. Подготвителен етап:

- 1.1. Точно и ясно формулиране на темата, хронологичния обхват и документалните източници на библиографията.
- 1.2. Конкретизиране на езиковите рамки.
- 1.3. Съставяне на план-проспект, като най-важен организационен документ за яснота и точност при предстоящата работа. Стриктното му спазване е крайно необходимо, защото в процеса на работа винаги изникват много нови въпроси и той трябва така да е съставен, че да може предварително да им отговори, за да не се допуснат слабости или отклонения от темата и поставените цели и задачи. Както е известно в хода на научния подбор, систематизиране и евентуално аотиране – частично или пълно, на документите и при съставянето на справочно-методическия апарат на указателя, респ. библиографията почти винаги изникват нови дискуссионни въпроси, налагат се изменения в приетите норми, но те не трябва да са в нарушение или противоречие с предварително изработения план-проспект.
- 1.4. Задължителни елементи на план-проспекта са: [4 ; с. 1 – 8]
 - 1.4.1. Научна обосновка за необходимостта от изданието – напр. какво се е променило в обществения и стопански живот, че именно сега се пристъпва към издаването на библиографията. Обикновено се пише от научния редактор на изданието, учен(-и) с отношение към тематиката и се указва в предговора към указателя. Възможни са и други варианти на научна обосновка, но тя при всички случаи съдейства за повишаване на читаемостта и събуждане на първоначалния читателски интерес към указателя, библиографията или предлаганото пособие;
 - 1.4.2. Наличие на други по-пълни или частични библиографии и библиографски извори и указатели по темата;
 - 1.4.3. Определяне на читателското предназначение (за целите на науката; препоръчителна библиография, научно-популярна и др.). В случая основното предназначение е научното.
 - 1.4.4. Вид на изданието (библиография, биобиблиография, библиография на библиографията, възможни са и различни комбинации между тези основни видове библиографии);
 - 1.4.5. Какви библиографски източници ще бъдат преглеждани и включвани – изцяло или части от тях (напр. академични издания, енциклопедии, справочници, сборници със смесено съдържание, справочници, изследвания (вкл. и макроикономически), монографии и др. п. от българското стопанско минало;

- 1.4.6. Определяне на тематичните рамки - българска стопанско-историческа литература;
- 1.4.7. Хронологичен обхват и граници от Писмовниците на Неофит Бозвели и на Христаки Павлович, издадени 1835 г. до наши дни в случая бяха определени в дискусията на научната конференцията „Градското стопанство в българските земи през вековете“, проведена в ИУ – Варна от 30. 09 до 1. 10. 2016. Организатори са Центърът за стопанско-исторически изследвания (ЦСИИ) и Катедра „Социални и хуманитарни науки“ при ИУ – Варна (по-подробно вж. <http://csii.bg/prva-nauchna-konferentsiya-na-tssii/>)
- 1.4.8. Езикови граници – тъй като библиографията е научна е препоръчително да няма ограничения в търсенето по език;
- 1.4.9. Териториални граници;
- 1.4.10. Ограничения във връзка с вида на литературата, която ще се включва (книги, статии, търговски писма, библиографии на библиографията по темата и мн. други);
- 1.4.11. Основни пътища и източници за издирване на документите (посещение и следене на архиви, библиографско-информационно издирване в традиционни и електронни, архиви (градски, музейни, национални), каталози и бази данни – на различни езици и организации, наши, чужди, международни и др. п.
- 1.4.12. Принципи за подбор на публикациите (максимална пълнота или подбор по степен на значимост и т. н.);
- 1.4.13. Решения по съставяне на указател само от библиографски описания или с аотиране или рефериране на документите, или на библиографски запис с данни и за местонахождението на всеки документ в съответните библиотеки и архиви + анотация или реферат)
- 1.4.14. Структура на указателя (в рамките на всеки раздел, подредбата на описаните документи да бъде хронологична, а вътре в тематичния раздел по азбучен ред.
- 1.4.15. Справочно-методически апарат на изданието – наличието на добра система от показалци – авторски, предметни, тематични, комбинирани (азбучно-предметни) и др. и добрата систематизация на документите определя бързото, улеснено и организирано ползване на готовата библиография, библиографския указател.
- 1.4.16. Съставители и научен редактор – определяне на работния екип и задачите на всеки от участниците, разпределяне на наблюдаваните източници между отделните участници, с цел избягване на дублирането (напр. публикации в периодичния печат от 1835 г. до 1944 г.; енциклопедии – стопански, универсални, исторически, наши и чужди източници; езици, с които ще работи всеки съставител и др. п. уточнения в екипа). От доброто разпределение на работата и източниците за преглеждане зависи качеството на изданието;
- 1.4.17. Уточняване на срокове и етапите за изработване на библиографията и стриктното им спазване, особено, когато се работи в голям колектив и библиографският указател е голям по обем, в помощ на науката и практиката, както е в случая.
- 1.4.18. Полиграфически въпроси, художествено оформление и графичен дизайн на библиографията, указателя. Добре би било да има и съответния специалист по предпечатна подготовка, отговорен за този вид оформление;

1.5. Същински (етап на основната работа) – се разделя на аналитичен и синтетичен.

- 1.1. **Аналитичен подетап** – след (а понякога и едновременно) като се определи кръга на наблюдаваните източници (документи), т. е. кои бази данни,

каталози и пр. ще бъдат следени, се извършва анализ на информационния поток, който включва:

- 1.1.1. **Общ библиографски анализ на документите** – преди да се библиографира даден документ, за да бъде включен в пособието е необходимо запознаването със заглавната му страница (лице , гръб), издателските данни (в началото, края на документа – библиографското каре, ако го има) , анотацията, предисловието, встъпителните думи, коментарите, предисловието, съдържанието, бележки и забележки и ред др. сведения за конкретния описван източник.
- 1.1.2. **Съставяне на библиографските описания (библиографиране)** – документите се библиографират съобразно последните, най-нови действащи БДС и международните такива, одобрени и въведени в действие от Националния институт по стандартизация стандарти за съответните видове издания. Възможно е да се ползва готово библиографско описание (издирено вторично от други библиографии или разположено на гръба на заглавната страница на описвания документ), но често данните в него могат да бъдат непълни, неточни или по стари стандарти.

ПРИМЕРИ ЗА ТИПОВЕТЕ БИБЛИОГРАФСКИ ОПИСАНИЯ, СПОРЕД ДЕЙСТВАЩИТЕ СТАНДАРТИ ЗА БИБЛИОГРАФИРАНЕ:

СХЕМА НА ОПИСАНИЕ НА КНИГАТА

РЕДНА ДУМА (т. н. точка на достъп). Основно заглавие = Паралелно заглавие :
Подзаглавни данни / Имена на автори, индивидуални или колективни ; Имена на други лица. - Поредност и характеристика на изданието / Имена на автори и други лица, отнасящи се към даденото издание. - Местоиздаване : Издателство, година на издаване (Място на отпечатване : Печатница, година на отпечатване). - Брой на страниците : илюстрации ; размер на книгата + Съпроводителен материал. - (Заглавие на серията : Подзаглавни данни на серията / Имена на автори и други лица, отнасящи се към серията, ISSN на серията ; Номер на книгата в серията. Заглавие на подсерията : Подзаглавни данни на подсерията / Имена на автори и други лица, отнасящи се към подсерията, ISSN на подсерията ; номер на книгата в подсерията).
Забележки (вкл. тираж).
ISBN (Подв.) : Цена

Схема на съкратено описание на книгата със опростени разделителни знаци (използват го общообразователните, читалищните и др. по-малки библиотеки)

РЕДНА ДУМА. Основно заглавие. Подзаглавни данни / Имена на автори, индивидуални и колективни. Имена на други лица. Поредност и характеристика на изданието. Местоиздаване, издателство, година на издаване. Брой на страниците. (Заглавие на серията. ISSN на серията. Номер на книгата в серията.
ISBN

Добре е за съставянето на библиографски указател с научна и научно-учебна цел да се използва пълно или съкратено библиографско описание, според данните, които имаме, но по правилата и разделителните знаци на големите научни библиотеки:

РЕДНА ДУМА (т. н. точка на достъп). **Основно заглавие** = **Паралелно заглавие** : **Подзаглавни данни** / **Имена на автори, индивидуални или колективни ; Имена на други лица.** - **Поредност и характеристика на изданието** / **Имена на автори и други лица, отнасящи се към даденото издание.** - **Местоиздаване : Издателство, година на издаване (Място на отпечатване : Печатница, година на отпечатване).** - **Брой на страниците.** – (Заглавие на серията ; **Номер на книгата в серията**). **ISBN** .

Пояснения:

Документите се библиографират, описват, според информацията, която се съдържа на **заглавната страница**, тя е водещата. Ако информацията, необходима за съставяне на библиографското описание, е взета от предговора напр., т. е. не се съдържа на заглавната страница, а е необходимо да се добави по преценка на библиографиращия, тя се загражда в квадратни скоби [].

Редна дума (по-модерната терминология е „точка за достъп“): е най-често: името на автора или заглавието, за книги с повече от трима автори. (Може да бъде издаваща организация или колектив.) Важно: **Редната дума (точката за достъп) определя мястото на библиографското описание в библиографския указател или в азбучния каталог (традиционен или електронен) и се поставя на първо място в описанието. Редната дума обикновено се маркира, изтъква с шрифт, различен от този на текста на описанието.**

Основно заглавие: е заглавието на книгата без поясненията към него.

Паралелно (-ни) заглавие (-я) : се посочва(-т), ако книгата съдържа текст на повече от един език.

Поредност на изданието : напр. : 2. изд. или 3. доп. и прераб. изд.

ПРИМЕРИ:

КНИГИ (в т. ч. справочници, енциклопедии и др. п.):

Книга с един автор:

РУСЕВ, Иван Динев. Търговската модерност на Българското възраждане като култура и практика : Изследване и извори : Монография / Иван Динев Русев. - Варна : Изд. Ровита, 2015. - 743 с.

Книга с до трима автора:

ЖЕЛЕВ Иванов, Иван и др. Управление на инвестиционния процес : [Учебник за студентите от ИУ - Варна] / Иван Желев Иванов, Севдалина Иванова Христова, Милена Димитрова Иванова. - Варна : Унив. изд. Наука и икономика, 2016. - 375 с. : с табл., диагр.

Когато авторите са над трима, книгата се описва под заглавие:

ГРАДЪТ / Атанас Димитров Ковачев и др. - Варна : ИК Геа-Принт, 2013. - 748 с. : с табл., диагр., сн.

Други авт.: Веселина Русева Троева, Искра Христова Дандолова, Константин Савов Калинков, Мария Шишманова, Пеню Иванов Михайлов, Петко Станев Близнаков, Росица Чобанова, Светла Генова Ракаджийска

Особени случаи: Напр.:

СТОПАНСКА и социална книжнина в България : Библиография на българските книги и статии от началото до днес : 1850-1945 / [Анелия Хр. Булева](#), [Наталия В. Буссе](#) ; Под ред. на Тодор Владигеров . - Свищов : [Печатница Академия при ВУССН](#), 1948 . - LVI, 952 с.

Горе описаната книга може да бъде описана под залвие, както е в случая, но по преценка на описващия, библиографското описание може да бъде съставено и на името на съставителя, когато се прецени, че неговата роля е равностепенна с тази на автор.

Многократно издание:

ИКОНОМИКАТА в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения : Сборник с доклади от международна научна конференция : В 3 т. / Орг. к-т Веселин Иванов Хаджиев и др . - Варна : [Унив. изд. Наука и икономика](#), 2015

Библиогр. след отд. докл. и под линия

Т. 1 . - 454 с.

Т. 2 . - 574 с.

Т. 3 . - 251 с.

Дисертация и автореферат на дисертация: (описват се като книги с 1 автор)

ДАНДОЛОВА, Искра Христова. Човекът и градът - относно социологическата концепция за града и неговата пространствена структура : Дисертация / Искра Христова Дандолова. - София : [И. Дандолова], 1975. - 196, 28 л. : със сх. ; 30 x 21 см + 1 автореферат (19 с. ; 21,5 см)

Машинопис. - Науч. ръководител Стоян Михайлов ; Пълното име е Стоян Михайлов Мирчев. - Рец.: Н. Яхиел, М. Тодорова. - Библиогр. в края на текста. - Защитена в БАН. Институт по социология. - Утвърдена от ВАК с протокол No 6.

Ако нямаме всички тези данни може да опишем и така:

ДАНДОЛОВА, Искра Христова. Човекът и градът - относно социологическата концепция за града и неговата пространствена структура : Дисертация / Искра Христова Дандолова. - София : Иститут по социология на БАН, 1975. - 196, 28 л. : със сх. ; 30 x 21 см + 1 автореферат (19 с.).

ИВАНОВА, Павлина Любенова. Качество на трудовата заетост в селското стопанство на България : Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен "доктор" по професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност "Социално управление" / Павлина Любенова Иванова. - Варна : ИУ - Варна, 2015. - 48 с.

АНАЛИТИЧНО БИБЛИОГРАФСКО ОПИСАНИЕ (т. е. на част от документ):

СХЕМА ЗА ОПИСАНИЕ НА СЪСТАВНИ ЧАСТИ ОТ ПУБЛИКАЦИИ В КНИЖНИ МАТЕРИАЛИ (т.е. анализно библиографско описание)

РЕДНА ДУМА. ОСНОВНО ЗАГЛАВИЕ : ПОДЗАГЛАВНИ ДАННИ / ИМЕНА НА ИНДИВИДУАЛНИ АВТОРИ ; ИМЕНА НА ДРУГИ ЛИЦА. (Рубрика). // СВЕДЕНИЯ ЗА ГЛАВНАТА ЕДИНИЦА – ИЗДАНИЕТО, В КОЕТО ПУБЛИКУВАНА СЪСТАВНАТА ЧАСТ.

Забележки. Анотация.

Част от книга: (раздел, глава):

КАЛИНКОВ, Константин Савов. Градът и глобалната икономика // **Градът** / Атанас Димитров Ковачев и др. - Варна : ИК Геа-Принт, 2013, с. 341 – 422.

Част от сборник доклади:

РУСЕВ, Иван Динев. Черноморският пристанищен град по пътя на модернизацията. Първите модерни инициативи във Варна през 40-те - 70-те години на XIX в. / Иван Динев Русев. // **Варна**, българите и българските градове, възрожденски поселищни изследвания : Сборник в памет на проф. д. и. н. Велко Тонев. - Варна : Онгъл, 2016, с. 99 - 112.

ISBN 978-619-7079-95-1

СЪЛОВА, Снежана Динева. Анализ на сходство в данни от Интернет източници // Информационните технологии в бизнеса и образованието : Сб. докл. от межд. науч. конф. посветена на 45 год. от създаването на кат. Информатика в ИУ - Варна. Варна : Унив. изд. Наука и икономика, 2014, с. 387 - 394.

БЛАГОЕВА, Силвия Георгиева

Състояние и тенденции в развитието на железопътните товарни превози в област Варна / Силвия Георгиева Благоева // **Икономиката** в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения : Сб. докл. от междунар. науч. конф. : Т. 2. - Варна : Унив. изд. Наука и икономика, 2015, с. 447 - 456.

Част от колективна монография:

МОНЕВ, Петко Генчев. Риски при управлени на муниципальной недвижимой собственностью в Болгарии // **Управление** рискоми в економике : Проблеми и решения : [Монография] / Под ред. Сергея Геннадиевича Опарина. Санкт-Петербург : Политехн. унив., 2015, с. 128 - 152.

Статия от списание:

МЛАДЕНОВА, Зоя. Минало и настояще в интерпретацията на термина политическа икономия // **Икономически алтернативи**, 2008, № 2, с. 137 - 149.

ZAFIROVA, Tzveta Jordanova. Strategic Drift and Strategic Crisis Management of Organization // **China-USA Business Review**, 13, 2014, № 7, p. 486 - 494.

(в случая: 13 е номерът на тома, който се пише след запетая преди годината на издаване)

Статия от списание, което излиза на хартия и едновременно с това има електронно издаване:

VASILEV, Julian Andreev et al. A Methodology for Analyzing Whole Tree Logging in Bulgaria / Julian Andreev Vasilev, Mariana Dincheva Kaneva. // **Trakia Journal of Sciences** / The Sci. Ser. Publ. by Trakia Univ., 14, 2016, № 3, p. 236 - 242. - (Ser. Social Sciences). [viwed 07 September 2016].

Aviable from: <http://tru.uni-sz.bg/tsj/Vol.14,%20N%203,%202016/J.Vasilev.pdf>

ISBN 1313-7069 (print) ; 1313-3551 (online)

В случая не посочваме, че източникът е електронен ресурс, в прави скоби след заглавието, защото списанието излиза и на хартия, но посочваме електронния му адрес.

Електронни (online) ресурси:

Статия от списание – електронна: когато няма издание на хартия

КАЛЕВ, Калин Данчев. Счетоводен мониторинг върху детерминантите на оповестяванията - валидност и приложение за банките в България : [Електронен ресурс] / Калин Данчев Калев. // **Диалог** : Електронно списание на СА "Д. А. Ценов" - Свищов, 2014, № 2, с. 60 - 86. [Видян на: 16.01.2017.11.2016]. Достъп от: http://dlib.uni-svishtov.bg/bitstream/handle/10610/2456/DialogueBook2bul2014_60_86.pdf?sequence=1&isAllowed=y

МИХАЙЛОВА, Svilena Mihaylova. Foreign Direct Investment and Income Inequality in Central and Eastern Europe : [Електронен ресурс] / Svilena Mihaylova Mihaylova. // **Theoretical and Applied Economics**, XXII, 2015, № 2(603), Summer, p. 23 - 42. [viwed 16 January 2017]. Aviable from: <http://store.ectap.ro/articole/1080.pdf>

Сборник с доклади - електронен, намерен в база данни: който има и печатно издание:

STOYANOV, Todor Stoyanov. Some Estimates of the Modulus of Some Integrals of the Unit Circle in the Complex Plane // **41st International Conference Applications of Mathematics in Engineering and Economics** : AMEE'15 : Conf. Collection, 8 - 13 June 2015, Sozopol, Bulgaria. Sofia : Technical Univ. of Sofia, 1690, 2015, № 1, 050008. - (AIP Conf. Proc.). [viwed 26. 04. 2015]. Aviable from: <http://scitation.aip.org/content/aip/proceeding/aipcp/10.1063/1.4936738>.

При библиографирането на електронни източници, се спазват същите стандарти, но е важно, в края на описанието, да се посочи, в прави скоби [] датата, когато е прегледан източника и точния му електронния му адрес, така че по него източникът да се намери! Спазва се изискването за съответния език на описанието, а именно: ако напр. описваме български източник, пишем на български тези данни, ако са на английски, ги пишем на английски език.

При библиографиране на източници, за които сме сигурни, че съществуват само в електронен вид, след заглавието пишем в прави скоби, след двоеточие (един пункт разстояние, двоеточие, един пункт разстояние) [Електронен ресурс].

За справки и образци с различни библиографски описания, може да се ползват:

Каталог на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ : <http://www.bg.cobiss.net/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=60000> - формат ISBD с някои промени за аналитично библиографско описание (не за каталог, а за библиографски списък),

БДС 17264-91. Библиографско описание. Аналитично); БДС 15419-82 Библиографско описание на книгите...; База «Библиографии» от Електронния каталог на ИУ-Варна: <http://library1.ue-varna.bg:7480/absw/abs.htm> - примерни търсения и др. примери в Интернет, които са по-нови:

<http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/series/44-bg.pdf> ,

Алманах : Животописни и кногписни сведения за преподавателите : 2005 – 2015. – Варна : Наука и икономика, 2015. – 671 с. и др.

Опростен универсален пример: (с разделителните знаци, между отделните области на библиографското описание).

Книга: Автор. Заглавие : Подзаглавие. – Място на издаване: Издателство, Година на издаване, Количество страници. – (Заглавие на серията ; номер).

Статия от списание: Автор. Заглавие : Подзаглавие // Заглавие на описваната единица (т. е. на списанието), Том, Година, N на броя, с. от – до.

Важно: Когато се описва част от документ, напр. Статия от списание, доклад от сборник, глава от книга се изписват две наклонени черти // преди източника, като преди и след тях се оставя интервал.

Разделителните знаци: точка, един пункт разстояние, тире и др. (. - ; , = и др.,) между отделните области в описанието също се отделят с интервали (вж. Схема на описание ... и се спазват, както са дадени). Да се прави разлика, кога тези символи (, ; + и пр.) са част от граматическия текст и кога са разделителни знаци, между отделните области на описанието.

Когато **редната дума е цифра**, първо се изписва като текст в квадратни скоби, а след това като цифра. Напр.: [ДВАДЕСЕТА] 20-та научна конференция...

Библиографското описание се прави на езика, на който е написан документа. Максимално точно да съответства с написаното на заглавната страница. За съкращенията на думи и изрази в описанието има отделни стандарти и правила, когато не ги познаваме е допустимо да не се прилагат. Задължително основното заглавие на книгата се изписва без съкращения.

Допълнителни примери, които могат да бъдат полезни:

На книги:

СТОПАНСКА и социална книжнина в България : Библиография на българските книги и статии от началото до днес : 1850-1945 / **Анелия Хр. Булева, Наталия В. Буссе** ; Под ред. на Тодор Владигеров . - Свищов : **Печатница Академия при ВУССН**, 1948 . - LVI, 952 с.

МИКРОИКОНОМИКА : [Учебник за студентите на ИУ - Варна] / [Здравко Стефанов Ковачев](#) и др. ; Под общ. ред. на Зоя Младенова . - Варна : [Стено](#), [2001] . - 408 с. : с диагр.

МЛАДЕНОВА, Зоя Костова. Глобализация на икономиката и новата парадигма на развитието : Пленарен доклад от международна научна конференция "Икономиката в променящия се свят : национални, регионални и глобални измерения" / [Зоя Костова Младенова](#) . - Варна : [Унив. изд. Наука и икономика](#), 2015 . - 55 с.

РУСЕВ, Иван Динев. Стопанската история в понятия, акценти и илюстрации : Електронен учебник и подробна библиография : [Диск] / [Иван Динев Русев](#) . - Варна : [СТЕНО](#), 2012 . - 12 теми.

БЛИЗНАКОВ, Петко Станев и др. Ръководство за семинарни упражнения по социология на икономиката : [За студентите от ВИНС Д. Благоев - Варна] / [Петко Станев Близнаков](#), [Апостол Атанасов Апостолов](#) . - Варна : [ВИНС Д. Благоев - Варна](#), 1978 . - 77 с.

БЛИЗНАКОВ, Петко Станев и др. Кратка история на Икономически университет Варна : 1920-2000 г. / [Петко Станев Близнаков](#), [Здравко Ковачев](#), [Стефан Цонев](#) . - Варна : [Унив. изд. на ИУ - Варна](#), 2001 . - 188 с. : със сн.

АТАНАСОВ, Бойко Иванов и др. Оптимизиране на производствено-стопанската дейност на предприятието : [Монография] / Бойко Иванов Атанасов, Пламен Благоев Илиев, Росен Николаев Николаев - Варна : Унив. изд. Наука и икономика, 2010. - 290 с. - (Библ. Проф. Цани Калянджиев ; Кн. 24)

МЕЖДУНАРОДНА научна конференция : Социалните науки и икономиката : Взаимодействие и перспективи за сътрудничество, Свищов, 31 окт. 2014 : Сборник : Научни разработки : В 2 т. = International Scientific Conference : Social Sciences and Economics : Interaction and Perspectives for Collaboration, Svishtov, 31 st Oct. 2014 : Collection of Scientific Works : In 2 Vol. / Прогр. к-т Величко Адамов и др ; Орг. к-т Иван Върбанов и др. - Свищов : [Акад. изд. Ценов](#), 2014
Библиогр. след отд. докл. и под линия
Т. 1 . - 376 с. : с табл., диагр.

На сборници:

ИЛИЕВ, Пламен Благоев. Европейските стандарти за оценяване на активи и оценителската практика в България / Пламен Благоев Илиев // **Строително предприемачество и недвижима собственост** : Сб. докл. от 25-та науч. конф. с международно участие, ноем. 2010 / Ред. кол. Пламен Илиев и др. - Варна : Унив. изд. Наука и икономика, 2010, с. 11 - 21.

На статии:

КОСТОВА, Надя Енчева. Някои аспекти на годишното счетоводно приключване в селскостопанските предприятия / Надя Енчева Костова. // **Наръчник на икономиста : Нормативни актове. Писма. Тълкувания. Указания. Въпроси. Отговори**, 2015, № 1, с. 38 - 56.

1.1.3. **Анотиране или рефериране на библиографското пособие** (указател или др. вид);

1.1.4. **Индексиране, предметизация** – по избраната от нас класификационна схема;

1.1.5. **Окончателно оформяне на библиографския запис** [4; 32 с.].

Обобщено казано, аналитичният подетап анализира, подбира и ограничава включването на тематично необходимите документи, като определя максимално възможния брой сведения за тези документи, които ще бъдат библиографирани.

1.2. Синтетичен подетап – включва следните две операции: окончателен **подбор**, определяне и изучаване на документите и **групирането** на библиографските записи

1.2.1. **Подбор на документите за библиографиране** – извършва се съобразно установени качествени критерии. Дели се на: ограничителен и качествен [4; 32 с.]

2.2.2.1. **Ограничителен** (формален и съдържателен) – формалните ограничения могат да бъдат пространствени (достъп до фондове, библиотеки, наличие или отсъствие на издателска продукция, асортимент по темата), хронологически, териториални, езикови, авторски и др. Ограничителният подбор е важен за практическата реализация при търсенето на документи по тематиката, която ни интересува и при комуникацията, която трябва да осъществява постигане на целите си.

2.2.2.2. **Качествен** – най-сложния в библиографската практика, пряко свързан с читателското предназначение и с уменията на съставителя за сравнителен анализ на научната, художествената или др. стойност на източника, за да бъде включен в пособието, по темата, която се разглежда в него, съобразно и с отчитане спецификата на възприятие и психологическите особености на читателя.

Във всяко пособие, указател, библиография, в т.ч. и в случая, могат да се използват комбинирано различни критерии за подбор : формални, съдържателни и качествени, да се комбинират и съчетават, съобразно целите ни, но един от тях е водещ.

2.2.2. Групиране (структуриране) на разделите, рубриците и подрубриците, съобразно целите и задачите на библиографското издание, указател, според предварителната и окончателната схема на подреждане на библиографските описания или записи.

Групирането и структурата на библиографията зависи от целите на изданието, читателското предназначение, обема, вида на темата на библиографското помагало. Издания с еднаква тема, но с различно целево или читателско предназначение ще имат различна структура. Съществуват следните възможности за подредба, групировка на библиографираните документи:

2.2.2.1. Неформално (съдържателно): систематично, тематични, предметно, регионално, смесено, комбинирано

2.2.2.1.1. Систематично групиране (подреждане) – подходящо е за многоотраслеви библиографии, използват се различни класификационни схеми – УДК (Universal Decimal Classification) (универсална десетична класификация), разработена от Мелвил Дюи (1851 - 1931), EconLit (или Jel) за

икономическите науки и др. Съществуват и други класификационни схеми: йерархична¹, аналитико-синтетичната (или фасетна) класификационна система е с развита сложна структура за многоаспектно търсене на информация. Главните деления образуват йерархичен ред по отдели на знанието[2; с. 31].

2.2.2.1.2. Тематично групиране (подреждане) – близко е до систематичното. Прилагаме го в нашата библиография, като най-подходящо за детайлизиране на групите документи в конкретната по-обща тема, като в рамките на тематиката, която засягаме, можем да детайлизираме в подтеми, към всяка тема (или рубрики и подрубрики) и в хода на работата, ако се наложи, според източниците, които намерим за подходящи и включим. [вж. <http://www.academia.edu>/Библиография]

2.2.2.1.3 Предметно групиране (подреждане) – библиографските описания на документите, се подреждат по предметни рубрики в азбучен ред. Използва се най-често за по-голяма детайлизация по дадена конкретна и по-специфична тема, въпрос. Най-често в такива области на знанието, като медицина и др., където е наложителна голяма детайлизация с множество рубрики и подрубрики. При документи с множество аспекти, те трябва да бъдат отразени многократно, т. е. дублирани, а и самата разработка, на предметните рубрики е сложна и неоправдана дейност в нашия случай. Изисква и трудоемката дейност по направата на предметни показалци, ако бъде използвана.

2.2.2.1.4. Регионално групиране (подреждане) - използва се предимно за библиографски издания с географска, историческа и икономическа тематика. Документите се подреждат в рубрики по азбучен ред на географските наименования на териториалните единици.

2.2.2.1.5. Смесено групиране (подреждане) – състои се като комбинации на гореизброените начини, напр. тематично-предметно, предметно-тематично и пр.

2.2.2.2. Формално:

2.2.2.2.1. Азбучно групиране (подреждане) – по азбучен ред на автор или заглавие

2.2.2.2.2. Хронологично или обратнохронологично групиране (подреждане) – по година на издаване на документа, от най-стария към по-новите

2.2.2.2.3. Обратнохронологично – аналогично – започва се с най-новите библиографирани документи по темата

¹Йерархични класификации са тези, при които всеки клас от по-висш порядък се дели последователно на подчинени класове, при което всеки следващ клас е подчинен на предходния. Най-простата йерархична класификация е дихотомичната, в която обемът на всяко понятие се дели винаги на два противоположни и взаимноизключващи се подкласа. Съществуват определени изисквания към построяването на йерархичните класификации, в чия то основа е поставено делението на понятията. Признакът за деление се нарича основание. **В историята основание за деление е хронологичният признак, а при художествената литература - националността. Всеки отдел има свое едно единствено, специфично основание за деление.** По подробно вж. Младенова, Мария. Библиотечни класификации. Пловдив : Печ. база при Народна библиотека „Иван Вазов“, 1996. с. 29.

2.2.2.2.4. Азбучно-хронологично групиране (подреждане) – документите се подреждат по азбучен ред, от най-старите, към по-новите;

2.2.2.2.5. По вид на изданията (нормативни документи, книги, статии и т. н., според приетите от нас принципи, в зависимост от целите и задачите на библиографията). В случая, ако възприемем този начин на подреждане можем да го комбинираме с хронологичния, в рамките на всеки вид издание.

2.3. Формиране на работния екип и разпределяне на задачите на всеки участник – строгата регламентация в случая способства за по-точното и организирано в срок изпълнение на работата. Ръководителят на екипа:

- разпределя работата между отделните сътрудници;
- координира работата при участие на сътрудници от други институции (университети, музеи, библиотеки, архиви и др.);
- контролира и отчита работата на екипа;
- организира и провежда работни съвещания;
- осигурява и поддържа постоянна връзка с научния и библиографския редактор на изданията;
- отговаря за сроковете и качеството на ръкописа.;

Заедно с членовете на целия колектив, ръководителят взема решения за евентуални промени в първоначално приетите принципи при някои процеси.

2.4. Изработване и спазване на календарен план на работата – добрата организация е свързана със строга отчетност на всеки от екипа. При желание работещите могат да си водят ежедневен дневник за извършената работа, а месечните и годишните отчети са задължителни. Взаимоотношенията между съставители (автори) и издатели, могат да се регламентират с договори, с цел по-голяма отговорност на страните;

2.5. Нормиране на труда – според възможностите и времето, с което разполагат участниците в екипа, но е добре да има такива норми, въпреки творческия и сложен за нормиране процес, какъвто е издирването на документ и библиографирането му. Но донякъде нормирането при работа в голям екип е и полезно, поради необходимостта, от изработване по-нататък и на график за рецензиране, редактиране и предаване за публикуване.

2.6. Описване на откритите документални източници според действащите, общоприети стандарти за библиографиране. Дали да използваме съкращения на думи, съобразно приетите стандарти за описание, или да изписваме изцяло библиографската информация зависи, от решението на екипа. Стандартите за съкращения се прилагат, когато не се описваха електронни източници, а предимно печатни произведения и са остарели при описание на информация, която подлежи на дигитализация и ще бъде търсена в електронна среда [5 - 11].

3. Заключителен етап:

3.1. Изработване на научно-справочен апарат за ползване на изданието, включващ и помощните показатели, приложения – най-общо казано справочно-информационния апарат на библиографското пособие се състои от:

- предисловие
- обращения към читателите и др. п. въведения

- заключителни думи
- система от показалци (азбучни, хронологични, авторски, предметни, а също и техни комбинации (азбучно-предметни; авторско-хронологични) и пр.
- указатели с имената на автори, редактори, рецензенти и пр. лица с отношение към авторската отговорност на изданието
- лица, споменати в заглавията на библиографираните документи
- имена на автори, когато документите са описани под заглавие
- списъци със съкращения
- списъци с библиографски източници, ползвани за съставяне на пособието
- списъци с прегледаните периодични и продължаващи издания, електронни бази, библиотечни каталози и др. източници
- списъци с прегледаните de visi първични източници

3.2. Редактиране:

3.2.1. **Библиографско** – библиографското редактиране се отнася до проверка за спазването на правилата и стандартите за библиографско описание. Изисква проверка на еднообразието и точността при описване на различните източници и спазването на стандартите за съкращения на думите в библиографското описание, ако приемем, че ще правим съкращения.

3.2.2. **Научно** - научни редактори обикновено са висококвалифицирани специалисти (сътрудници от научноизследователски институти, университетски преподаватели и др.). Редакторът (-те) участват активно в обсъждането на плана-проспект на пособието и оказват помощ на библиографите относно подбора на документите и пълнотата на разкриване на темата. Научният редактор изчита текста на цялото пособие, коригира текста като цяло и участва в определянето на показалците и научно-справочния апарат на пособието. Доколко той отговаря на целите на изготвеното издание и е съобразен със многоаспектното му използване, чрез подбор на рубриците, особено на тези в предметния указател.

3.2.3. **Литературно-езиково (Стил, правопис, литературен изказ)** – литературното редактиране изисква цялостен прочит от филолози и стилова редакция. Отстранява стилистични неточности и грешки от предисловието, уводната статия, следи за точността на използваните заглавия, съобразно тематиката на разделите и пр., редактира аналогично анотациите (респ. рефератите), ако има такива.

3.2.4. **Обратна връзка, форум** – съставяне на кратка анкета, въпросник, чрез които да се събира информация за полезността на пособието. Електронният библиографски указател също предоставя добри възможности, потребителите му да дадат своето мнение, за ползата от ползваното пособие.

Заключение: На финала, преди публикуването на библиографското пособие обобщаваме работа си по пособието и проверяваме неговата структура, пълнотата на подбора на включените и изследвани документи, който сме осъществили, използвайки максимално различните източници на описание. Правим съдържателна проверка и контрол за технически, смислови и др. възможни грешки или пропуски.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Составление библиографических пособий : Метод. рек. / ЯОУНБ им. Н. А. Некрасова, ИБО ; Сост. А.В. Журавлева. – Ярославль, 2011. – 25 с. http://www.rlib.yar.ru/metod_mater/v_7/02/sostavlenie_bibposoby.htm
2. Младенова, Мария. Библиотечни класификации. Пловдив : Печ. база при Народна библиотека „Иван Вазов“, 1996. 268 с. http://bibliographylibrary.weebly.com/uploads/3/7/9/4/37944541/bibliotechni_klasifikacii.pdf
3. <http://www.academia.edu>/Библиография
4. Метод. консултация / ЦРБ им. 1 Мая ; Сост. Гл. библиогр. Т.А. Киселева. - Н. Новгород, 2004. - 32 с. <http://libnn.ru/content/view/105/24/>
5. Каталог на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ : <http://www.bg.cobiss.net/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=60000> - формат ISBD с някой промени за аналитично библиографско описание (не за каталог, а за библиографски списък)
6. БДС 17264-91. Библиографско описание. Аналитично описание на съставни части от публикации в книжни материали. Т. 62. – София : Комитет по стандартизация и метрология, 1992. – 41 с.
7. БДС 15419-82 Библиографско описание на книгите. – София : Официално изд., 1982.- 56 с.
8. Ръководство за азбучни каталози на книги. – София : НБКМ. Научно-метод. център, 1989. – 406 с.
9. Информация и документация : Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни ресурси. - София : БИС, 2011, 47 с.

Офиц. изд. на бълг. ез. на международ. стандарт ISO 690:2010 ; БДС ISO 690:2011 е идентичен на англ. версия на международ. стандарт ISO 690:2010, одобрен от изп. директор на БИС на 2011-12-29
10. БДС 9736-82 Съкращения на български думи и словосъчетания в библиографското описание на печатните произведения. – София : Официално издание, 28 с.
11. БДС 15715-83. Съкращения на типични думи и словосъчетания в библиографското описание на печатни произведения на чужди езици, отпечатани с латинска азбука. – София : Официално издание, 1984. – 189 с.
12. ISBD : Международен стандарт за библиографско описание : Консолидирано издание. – София : Бълг. Библ.-информац. асоциация, 2012. – 282 с.